

Sygn. akt III USK 90/21

POSTANOWIENIE

Dnia 28 kwietnia 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Halina Kuryło

w sprawie z odwołania O.P.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w W.

o zwrot nienależnie pobranego zasiłku chorobowego,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 28 kwietnia 2021 r.,

na skutek skargi kasacyjnej odwołującej się od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Ś.

z dnia 21 listopada 2019 r., sygn. akt VII Ua (...),

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Ś. wyrokiem z dnia 21 listopada 2019 r. oddalił apelację O. P. od wyroku Sądu Rejonowego w Ś. z dnia 19 kwietnia 2019 r., oddalającego odwołanie ubezpieczonej od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w W. z dnia 27 grudnia 2018 r. o zwrocie nienależnie pobranego zasiłku chorobowego.

W wywiedzionej od powyższego wyroku skardze kasacyjnej ubezpieczona, zaskarżając wyrok Sądu Okręgowego w całości, podniosła zarzut naruszenia przepisów: (-) art. 17 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa, przez błędną wykładnię polegającą na uznaniu, że podpisywanie przez powódkę w trakcie zwolnienia lekarskiego dokumentów anulowania paragonów z kasy fiskalnej świadczy o wykonywaniu przez nią pracy zarobkowej i wykorzystywaniu zwolnienia

lekarskiego w sposób sprzeczny z jego celem; (-) art. 17 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa, przez błędną wykładnię polegającą na uznaniu, że samo prowadzenie działalności gospodarczej w czasie przebywania na zwolnieniu lekarskim świadczy o wykonywaniu przez powódkę pracy zarobkowej i wykorzystaniu zwolnienia lekarskiego w sposób sprzeczny z jego celem.

Wskazując na powyższe zarzuty, skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i orzeczenie co do istoty sprawy oraz zasądzenie od strony pozwanej na rzecz ubezpieczonej kosztów postępowania.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazano na oczywistą zasadność skargi, albowiem Sąd Okręgowy w Ś. uznał, że samo prowadzenie działalności gospodarczej przez ubezpieczoną w okresie przebywania na zwolnieniu lekarskim i pobierania zasiłku chorobowego jest tożsame z osobistym świadczeniem przez nią pracy w tym przedsiębiorstwie, która to przesłanka uzasadnia uznanie pobranego świadczenia za nienależne, podczas gdy orzecznictwo Sądu Najwyższego jest w tym zakresie jednolite i różnicuje pojęcie prowadzenia działalności gospodarczej oraz osobistego wykonywania pracy w nim przez ubezpieczonego - właściciela, stwierdzając, że czynności formalnoprawne związane z prowadzeniem działalności gospodarczej, a wykonywane przez właściciela w czasie przebywania na zwolnieniu lekarskim, nie mogą być uznane za wykonywanie przez niego osobiście pracy skutkującej uzyskaniem dochodu i nie stanowią podstawy do uznania, iż pobrane przez niego świadczenie jest nienależne.

Według skarżącej, skutek zastosowania przez Sąd Okręgowy w Ś. wykładni przepisu art. 17 ustawy o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa sprzecznej z utrwalonym i jednolitym orzecznictwem Sądu Najwyższego w tym zakresie, doszło do wydania orzeczenia z rażącym naruszeniem prawa materialnego, które skutkowało negatywnymi konsekwencjami finansowymi dla ubezpieczonej. Wskazane rażące naruszenie prawa materialnego ma walor „oczywistości”, albowiem brak rozróżnienia pojęć „prowadzenia działalności gospodarczej” oraz „osobistego świadczenia” jest zauważalny nawet bez profesjonalnej wykładni przepisów prawa i głębszej analizy

zakresów tych pojęć, również dla nieprofesjonalisty, kierującego się tylko zasadami doświadczenia życiowego i powszechnej wiedzy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikowała się do przyjęcia celem jej merytorycznego rozpoznania.

Na wstępie warto podkreślić, że Sąd Najwyższy, jako sąd kasacyjny, nie jest sądem powszechnym trzeciej instancji, zaś skarga kasacyjna nie jest środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, a to z uwagi na przeważający w charakterze skargi kasacyjnej element interesu publicznego. Zgodnie z takim modelem skargi kasacyjnej jej rozpoznanie następuje tylko z przyczyn kwalifikowanych, wymienionych w art. 398⁹ § 1 k.p.c. W konsekwencji tego, w art. 398⁴ § 2 k.p.c. wśród istotnych wymagań skargi kasacyjnej ustawodawca wymienił obowiązek złożenia wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienie. Wymóg ten wiąże się z tzw. przedsądem, polegającym między innymi na możliwości odmowy przez Sąd Najwyższy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁹ § 2 k.p.c.), a jego spełnienie powinno przybrać postać wyodrębnionego wyводу prawnego, w którym skarżący wykaże, jakie występujące w sprawie okoliczności pozwalają na uwzględnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i jednocześnie uzasadnieniu, dlaczego odpowiadają one ustawowemu katalogowi przesłanek. Ustawodawca, konstruując wymagania skargi kasacyjnej, wyodrębnił w oddzielnych przepisach art. 398⁴ k.p.c. obowiązek przytoczenia podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia (§ 1) i obowiązek przedstawienia wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienia (§ 2). Chodzi zatem o dwa odrębne, kreatywne elementy skargi kasacyjnej, które spełniają określone cele i podlegają ocenie Sądu Najwyższego, na różnych etapach postępowania kasacyjnego. Wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienie podlegają analizie na etapie przedsądu, natomiast przytoczone podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie oceniane są dopiero po przyjęciu skargi do rozpoznania, w trakcie jej merytorycznego rozpoznawania. Oba te elementy muszą

być więc przez skarżącego wyodrębnione, oddzielnie przedstawione i uzasadnione, a dla spełnienia wymogu z art. 398⁴ § 2 k.p.c. nie wystarczy odwołanie się do podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia, bo choć dla obu tych przesłanek argumenty mogą być podobne, to Sąd Najwyższy w ramach przedsądu bada tylko wskazane w skardze okoliczności uzasadniające przyjęcie jej do rozpoznania, nie analizuje zaś podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia. Skarga kasacyjna powinna być tak zredagowana i skonstruowana, aby Sąd Najwyższy nie musiał poszukiwać w uzasadnieniu jej podstaw pozostałych elementów konstrukcyjnych skargi, ani tym bardziej się ich domyślać. Skarga kasacyjna jest jednak szczególnym środkiem zaskarżenia, realizującym przede wszystkim interes publiczny, polegający na usuwaniu rozbieżności w orzecznictwie sądów powszechnych oraz na wspomaganiu rozwoju prawa, zatem uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania powinno koncentrować się na wykazaniu, iż takie okoliczności w sprawie zachodzą (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r., II UK 246/07, LEX nr 449007; z dnia 10 marca 2008 r., III UK 4/08, LEX nr 459291; z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 38/08, LEX nr 404134 i z dnia 19 czerwca 2008 r., II UZ 18/08, LEX nr 406392).

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, gdy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

W razie powołania przesłanki przedsądu, jaką jest oczywista zasadność skargi kasacyjnej, należy w motywach wniosku zawrzeć wywód prawny wyjaśniający, w czym wyraża się owa oczywistość i przedstawić argumenty na poparcie tego twierdzenia (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, LEX nr 198531; z dnia 10 sierpnia 2006 r., V CSK 204/06, LEX nr 421035; z dnia 9 stycznia 2008 r., III PK 70/07, LEX nr 448289; z dnia 11 stycznia 2008 r., I UK 283/07, LEX nr 448205; z dnia 3 kwietnia 2008 r., II PK 352/07, LEX nr 465859 i z dnia 5 września 2008 r., I CZ 64/08). O ile dla uwzględnienia skargi wystarczy, że jej podstawa jest usprawiedliwiona, to dla przyjęcia skargi do rozpoznania niezbędne jest wykazanie kwalifikowanej postaci

naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego, polegającej na jego oczywistości widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej, bez potrzeby wchodzenia w szczegóły czy dokonywania pogłębionej analizy tekstu wchodzących w grę przepisów i doszukiwania się ich znaczenia (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 16 września 2003 r., IV CZ 100/03, LEX nr 82274; z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 218/07, LEX nr 375616; z dnia 26 lutego 2008 r., II UK 317/07, LEX nr 453107; z dnia 9 maja 2008 r., II PK 11/08, LEX nr 490364; z dnia 21 maja 2008 r., I UK 11/08, LEX nr 491538 i z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 38/08, LEX nr 494134).

Przenosząc powyższe na grunt niniejszej sprawy, należy stwierdzić, że skarżąca nie wykazała istnienia powołanej przesłanki przedsądu.

Stawiając tezę o oczywistej zasadności skargi kasacyjnej, skarżąca argumentowała, że kwalifikowane naruszenie przepisu art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (jednolity tekst: Dz.U. z 2020 r., poz. 870 ze zm., dalej jako „ustawa o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa”) wynika z braku rozróżnienia przez Sąd drugiej instancji pojęć „prowadzenia działalności gospodarczej” oraz „osobistego świadczenia”. Tymczasem samo prowadzenie działalności gospodarczej przez ubezpieczoną w okresie przebywania na zwolnieniu lekarskim i pobierania zasiłku chorobowego nie jest tożsame z osobistym świadczeniem przez nią pracy w przedsiębiorstwie, która to przesłanka uzasadnia uznanie pobranego świadczenia za nienależne.

Wypada zatem odwołać się do treści powołanego przepisu, zgodnie z którym ubezpieczony wykonujący w okresie orzeczonej niezdolności do pracy pracę zarobkową lub wykorzystujący zwolnienie od pracy w sposób niezgodny z celem tego zwolnienia traci prawo do zasiłku chorobowego za cały okres tego zwolnienia. W świetle cytowanego unormowania, przesłanką utraty prawa do zasiłku chorobowego jest wykonywanie pracy zarobkowej w okresie niezdolności do pracy wskutek choroby.

W judykaturze utrwalił się pogląd, że każda praca zarobkowa wykonywana w okresie zwolnienia lekarskiego powoduje utratę prawa do świadczeń (wyroki Sądu

Najwyższego: z dnia 6 grudnia 1978 r., II URN 130/78, PiZS 1980 nr 8, s. 87; z dnia 31 maja 1985 r., II URN 75/85, OSNC 1986 n 3, poz. 32; z dnia 12 sierpnia 1998 r., II UKN 172/98, OSNAPiUS 1999 nr 16, poz. 522 oraz niepublikowane wyroki: z dnia 6 grudnia 1978 r., II UR 129/78; z dnia 27 czerwca 1991 r., II URN 40/91; z dnia 22 listopada 2000 r., II UKN 71/00; z dnia 19 marca 2003 r., II UK 257/02; z dnia 9 czerwca 2009 r., II UK 403/08; z dnia 8 października 2014 r., III UK 14/14). Za taką pracę uważa się każdą pracę w potocznym tego słowa znaczeniu, w tym wykonywanie różnych czynności w ramach prawnych stosunków zobowiązaniowych, ale także poza takimi stosunkami, w tym kontynuowanie własnej działalności gospodarczej, samozatrudnienie czy stosunek korporacyjny (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 stycznia 2005 r., I UK 154/04, OSNP 2005 nr 19, poz. 307 oraz OSP 2006 nr 4, poz. 43 i powołane tam orzeczenia). Argumentuje się, że ryzyka ubezpieczenia chorobowego muszą wypełnić się całkowicie, a w razie wystąpienia ryzyka niezdolności do pracy lub niezdolności do prowadzenia pozarolniczej działalności wskutek choroby, ubezpieczony ma obowiązek powstrzymania się od wszelkich czynności wykonywanych zawodowo, ponieważ to świadczenia z chorobowego ubezpieczenia społecznego mają rekompensować brak możliwości uzyskiwania dochodów. Za niedopuszczalne uznaje się pobieranie takich świadczeń (połączone z brakiem obowiązku opłacania składek na ubezpieczenie społeczne za okresy choroby), w razie uzyskiwania dochodów z kontynuowanej działalności, nawet gdyby polegało to na wykonywaniu czynności w istotny sposób nieobciążających organizmu ubezpieczonego (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 22 stycznia 2019 r., II UK 521/17, OSNP 2019 nr 9, poz. 112; z dnia 11 grudnia 2007 r., I UK 145/07, OSNP 2009 nr 1-2, poz. 28; z dnia 5 czerwca 2008 r., III UK 11/08, OSNP 2009 nr 21-22, poz. 292 i z dnia 6 lutego 2008 r., II UK 10/07, OSNP 2009 nr 9-10, poz. 123). Prowadzenie działalności gospodarczej nie powoduje utraty prawa do zasiłku chorobowego, jeżeli czynności, jakich ono wymaga, nie są wykonywane osobiście (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 20 stycznia 2005 r., OSP 2006 nr 4, poz. 43 i powołane w nim orzecznictwo oraz z dnia 3 grudnia 1999 r., II UKN 236/99, OSNAPiUS 2001 nr 7, poz. 237). Tak więc osobiste wykonywanie konkretnych czynności objętych daną działalnością oraz wszelkie zajęcia związane z prowadzeniem zakładu, jak nadzór nad

zatrudnionymi w nim pracownikami, przyjmowanie i wydawanie towarów, oznacza wykonywanie pracy zarobkowej (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 6 grudnia 1978 r., II URN 130/78, niepublikowany, z dnia 8 kwietnia 2008 r., I UK 273/07, niepublikowany i z dnia 11 grudnia 2007 r., I UK 145/07, OSNP 2009 nr 1-2, poz. 28). Co więcej, jeżeli aktywność prowadzącego działalność zwykle polega tylko na wypisywaniu rachunków, to zakaz dotyczy wykonywania choćby tylko takich czynności (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 2007 r., I UK 145/07, OSNP 2009 nr 1-2, poz. 28).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego dopuszcza się jednak sytuacje, w których - mimo wykonywania pewnych czynności składających się na pracę zarobkową - nie zostaje wypełniona hipoteza art. 17 ustawy zasiłkowej. Ad casum przewiduje się wyjątki, odróżniając czynności polegające na osobistym wykonywaniu przez ubezpieczonego dotychczasowej pracy w ramach prowadzenia działalności gospodarczej od czynności o charakterze ubocznym lub podejmowanych w związku ze statusem pracodawcy (wyrok Sądu Najwyższego z 7 października 2003 r., II UK 76/05, OSNP 2004 nr 14, poz. 247). Przyjęto też możliwość uznania, że nie dochodzi do utraty prawa do zasiłku chorobowego w razie podjęcia incydentalnej i wymuszonej okolicznościami aktywności zmierzającej do osiągnięcia zarobku w czasie pobierania tego zasiłku, który zasadniczo przysługuje tylko wówczas, gdy choroba uniemożliwia uzyskiwanie dochodu z pracy (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 15 czerwca 2007 r., II UK 223/06, OSNP 2008 nr 15-16, poz. 231 i z dnia 9 października 2006 r., II UK 44/06, OSNP 2007 nr 19-20, poz. 295). Uznaje się za dopuszczalne wykonywanie takich czynności "sporadycznie", co prowadzi do konkluzji, że ubezpieczony traci prawo do zasiłku, jeżeli czynności były częste, powtarzalne lub miały charakter merytoryczny, związany z zapewnieniem prawidłowego funkcjonowania przedsiębiorstwa. Jedynie więc wyjątkowo wykonywanie niektórych ubocznych czynności związanych z prowadzoną działalnością może nie być kwalifikowane jako wykonywanie pracy (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 czerwca 2007 r., II UK 223/06, niepublikowany).

Konkludując, tylko wykonywanie czynności ubocznych w stosunku do czynności realizowanych w ramach prowadzonej działalności gospodarczej, mające

charakter incydentalny, wymuszony okolicznościami i niezarobkowy, może zostać uznane na gruncie art. 17 ust. 1 ustawy o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa za nieimplikujące utratę prawa do zasiłku chorobowego.

W niniejszej sprawie Sąd Okręgowy uznał, że dowodem na wykonywanie czynności związanych z działalnością internetową prowadzoną w miejscu zamieszkania ubezpieczonej były wyłącznie dokumenty, a te były podpisywane w okresach niezdolności do pracy powódki. Powódka wykonywała takie czynności w sposób tożsamy, niezależnie od tego, czy była zdolna do pracy, czy nie, a zatem w zakresie dokumentacji finansowej skarżąca prowadziła działalność także w okresach niezdolności do pracy. W tym znaczeniu okres niezdolności do pracy nie wprowadzał żadnych zmian w sposobie rozliczeń, obrotu finansowego i wystawianych dokumentów, którymi zajmowali się wspólnie powódka i jej mąż F. P. Wystawianie rachunków i korekty dokumentów nie są czynnościami wykonywanymi okazjonalnie, czy też niezbędnymi, ale są czynnościami zwykłymi dla tego rodzaju działalności. W okresach niezdolności do pracy powódka wykonywała czynności związane z pracą zarobkową i w rzeczywistości działalność gospodarcza (handlowa) prowadzona przez powódkę funkcjonowała. Kierując się powyższymi przesłankami, Sąd odwoławczy stwierdził, że powódka będąc niezdolna do wykonywania czynności związanych ze sprzedażą internetową, uzyskiwała świadczenia z ubezpieczenia społecznego i jednocześnie tę działalność prowadziła, co stanowiło nadużycie prawa i pozostawało w oczywistej sprzeczności z przepisem art. 17 ust. 1 ustawy o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (uzasadnienie wyroku – s. 3, 6-7).

Dokonana przez Sąd Okręgowy wykładnia art. 17 ust. 1 ustawy o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa, w ustalonym stanie faktycznym, przedstawiona w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, wpisuje się w przyjętą i utrwaloną linię orzecniczą Sądu Najwyższego i niewątpliwie nie stanowi rażącego naruszenia prawa, na które powołuje się skarżąca. Subiektywne przekonanie ubezpieczonej o słuszności swoich racji jest niewystarczające dla wykazania tej przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, ponieważ pojęcie to mieści się w sferze obiektywnej i

łączy się z powinnością wskazania zarówno przepisów, które zostały naruszone, jak i takiego ich naruszenia, które będzie zauważalne bez wgłębiania się w tekst przepisów i bez doszukiwania się ich znaczenia. Sposób motywowania przez skarżącą oczywistej zasadności skargi kasacyjnej sprowadza się do polemiki z poczynionymi przez Sady obu instancji ustaleniami faktycznymi. Tymczasem w świetle art. 398¹³ § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy związany jest ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia.

Skarżąca nie zdołała zatem wykazać, że zachodzi potrzeba rozpoznania jej skargi, wobec czego z mocy art. 398⁹ § 2 k.p.c. Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.